

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, SZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — DÉZSI LÁSZLÓ egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Hidelve, Új-uteza, 36. sz. a.) küldendők.

FELHÍVÁS ELŐFIZETÉSRE.

A „Család és Iskola“ az 1883-ik évvel IX-ik évfolyamába lép. 8 éve már, hogy fenn áll vállalatunk, épen ezért feleslegesnek tartjuk új programot mondani. Lapunk célja marad a régi: hogy „a család és iskola — az emberiség neveltetésének e két alapja — minél szorosabb összeköttetésbe hozassék egymással.“

De mivel az előnkbe tűzött célét csak úgy közelíthetjük meg, ha tömeges pártolás minél nagyobb körben biztosít elterjedést azon eszméknek és elveknek, a melyeket az ügy érdekében lapunk útján hirdetünk: bizalommal kérjük a küszöbön álló új év közeledtével vállalatunk eddigi pártolóinak: a családoknak, iskoláknak, tanítóknak s általában a nevelésügy barátainak további támogatását.

Lapunk állandó rovatai czimét s t. dolgozó társaink nevét a mult évi folyamnak ide mellékelt tartalomjegyzéke mutatja, a melyre midőn egész megnyugvással hivatkozunk, egyszersmind kedves kötelességünknek ismerjük, hálás köszönetet mondani t. munkatársainknak a multban kifejtett tevékeny működésökért, s a közjóra czélzó vállalatunk támogatására a jövőre is felkérni.

A „Család és Iskola“ — a július és augusztus havi szünidőt kivéve — megjelen havonként kétszer, 1-én és 15-én, legalább 1 ív tartalommal.

Az előfizetés feltételei maradnak az eddigiek: egész évre 3 frt, félévre 1 frt. 50 kr. A t. gyűjtőknek 8 előfizető után egy, 12 után két tisztelet-példánnyal szolgálunk.

Az előfizetési pénzek és megrendelések — Dézsi László pénztárnok czimén, — a kiadó-hivatalba (Új-uteza 36. sz.) küldendők.

Hirdetmények petit soronként 5 krral számíttatnak, minden hirdetésért e mellett 30 kr. bélyegdíj fizetendő.

Mellékleteket lapunk mellé csatolva elküldünk 100-át 60 krjával számítva s minden küldeményért 1 frt. 20 kr. postadíj fizetendő.

Kolozsvárt, 1882. december 15-én.

A „CSALÁD ÉS ISKOLA“
SZERKESZTŐSÉGE.

Tanítói tekintély.

— Két czikk. —

II.

(A z i s k o l á b a n.)

Ahhoz, hogy valakinek valaki felett tekintélye lehessen: feltétlenül szükséges, hogy amannak bizonyos tekintetben való felsőbbtségét emez tudja és — elismerje.

Ezen felsőbbség különfélesége szerint különfélék aztán a tekintélyek is. Hatalom, jóság, tudomány, derékség, vagyon, kor, erény, értelem, ügyesség, erő, stb. mind meg annyi tekintélyt alkotnak az őket bíró emberekben az őket nélkülöző emberek felett. Tekintélye van a hatalom szempontjából a miniszternek a hivatalnok, a katonatisztnek a közkatona, az irodafőnöknek az irnok, a gazdának a szolga felett; a tudomány szempontjából tekintélyvel bír az egyetemi tanár a néptanító, a kuriai bíró a járásbírósi jegyző, az akadémiai tag az ifjusági önképző-kör tagja fölött; az erény tekintetében a szeplőtelen jellemű felette áll a megbélyegzett és piszkos jellemű embernek; a vagyon szempontjából a gazdag a szegénynek, a jómódu a kevésbé tehetősnak; a szorgalom és értelem tekintetében tekintélyt képez az igyekvő és tehetséges a rest és gyenge elméjű felett; a kor szempontjából az idős felsőbbséggel, tekintélyvel bír a fiatal felett, az apa a fiu a bátyja az öcs felett; stb.

Ezért van a közbeszédben, hogy:

— „Pál tudományát illetőleg tekintély Péter felett, de Péter jellem tekintetében mégis felette áll Pálnak.“

— „Sándort ebben meg ebben a tekintetben elismerem tekintélynek.“

— Ferencz gazda tekintélyes vagyon ura, míg Mihály alig élhet.“

— „A káplár is ur a közbaka felett.“

— „Hivatkozom ezekre meg ezekre a tekintélyekre.“

— „No már ebben a kérdésben ő nem tekintély, lehet az erő szempontjából.“

De a tanítónak nemcsak bizonyos tekintetekben, nemcsak egyik s másik kérdésben kell növendékei felett állania. Hatalom, jóság, tudomány, derékség, kor, erény, ügyesség, értelem, erő szempontjából, mindannyija tekintetében egyaránt felsőbbséggel kell bírnia; mindezen tulajdonságokat egyszerre, egymás mellett és mindig egyesítenie kell magában. Egyiket, mint célt, másikat, mint eszközt, egyiket nagyobb mértékben ugyan, mint a másikat, de mindannyiját bírnia kell; egyiket sem nélkülözheti. Mert csak hatalommal (jutalmazás, fenytetés) jóság nélkül, csak tudománnyal erény nélkül, csak ügyességgel értelem nélkül, csak erővel jellem nélkül: nincs tekintélye.

Pedig senkinek annyira, mint éppen a tanítónak, van szüksége a tekintélyre. A tekintélyek elvégre is nem önmagukért, hanem mások emeléséért léteznek: a rend, fegyelem és értelem általános emeléséért; s mennyivel inkább szüksége van a tanítónak tekintélyre akkor, a mikor egy nyers s jobbára még csak anyagban élő tömeg rendezésére, fegyelmezése — s értelembeli emelésére más eszköze, írott törvények és szabályok által adott eszköze, természetes és alapos tekintélyén kívül — nincs!

Neki egy személyben, egyszerre és mindig miniszternek, katonatisztnek, gazdának, akadémiai tagnak, főnöknek, birónak, papnak, apának, az erény, értelem, jóság, szorgalom, ügyesség testesítő képviselőjének: neki általános tekintélynek kell lennie.

Ő arra van hivatva, hogy egy mozgó anyagot öntudatos emberré idomítson. Egy fejletlen, értelmetlen, idomtalan, az erényben, jóságban, testi és lelki erőben, ügyességben, szorgalomban még gyenge lényt mindezekben erőssé, szilárddá, idomossá, értelmessé, fejletté kell nevelnie, a lennt levőt fel kell emelnie. De, ugyan, eszközölheti-e ezt a mindezen tulajdonokban való felsőbbség, erősebbség, kiemelkedettség nélkül? Eszközölheti-e a nélkül, hogy a hatalomban, értelemben, jóságban, erényben, tudományban, erőben, igazságban, ügyességben, szorgalomban növendékei felett álljon; eszközölheti-e az ezekben való felsőbbség nélkül? Emelhet-e az, a ki a felemelendőn alúl áll s a ki maga is gyenge, javíthat-e az, a ki maga is rossz; fenytíthet-e az, a ki erre képtelen s a ki maga is megfeddhető; nevelhet-e, taníthat-e, a ki maga is neveletlen és tudatlan; erősíthet-e, a ki maga is erőtelen?

A tanítónak nincsenek segítségére írott törvények, szabályok, végrehajtó közegek; ő egymagára és egymagában törvény is, szabály is, közeg is, ő minden.

De ezzé csak tekintélye teheti.

Soraink elején a tekintély fogalmának leglényesebb jegyét a felsőbbséget jelöltük meg; úgyde lényeges jegy a felsőbbség elismerése is.

A tanítónak tehát, hogy tekintélyvel bírasson, felsőbbségét el is kell ismertetnie. De miként? A növendékek vajjon bírnak-e elég értelemmel, hogy azt belássák? Avagy írott törvényekkel, szabályokkal, közegekkel ismertesse-e el? Nem!

Olyan kérdés, melyre valójában csakis az összes nevelés-oktatástannal felelhetni; a mennyi elve és szabálya a paedagógiának és didaktikának létezik, az mind ide tartozik e kérdés alá.

De mégis találhatni egy szót, a mely mindannyiját összeköti s ez a szó a — **szeretet**

A szeretet felette nagy szerepet játszik a tekintély alakulásában, a felsőbbségek el vagy el nem ismerésében. Akármily nagy tudomány, bölcs, hatalmas, ügyes, erényes és jó legyen valaki: ha különben nem rokonszenvezünk iránta, a tekintélynek ezen létező kel-

lékei daczára sem fog akkora lenni, mint lenne akkor, ha rokonszenvünket birná. Két ember közül, kik egyenlő tudományosságuk, az általunk szeretett nagyobb fog lenni előttünk, mint a másik, ki iránt közönnnyel vagy éppen ellenszenvvel viseltetünk. A szolga két gazda közül a szeretett útasításait készségesebben hajtja végre, ennek inkább engedelmeskedik; holott mind a kettő felette áll, a hatalom szempontjából mind a kettő tekintély felette: s a szeretet folytán az egyik mégis több és nagyobb tekintély, mint a másik. A gyermeknek apa és anya egyaránt szülője, egyaránt rendelkezik mindkettő felette; s a szeretet folytán az egyiknek talán mégis inkább engedelmeskedik, az egyiket mégis többnek nézi, mint a másikat. A nálunknál ügyesebbek közül azt fogjuk a legügyesebbnek, társai felett is kiemelendőnek tartani, a kit különben is szeretünk. Ha két ember közül egy előttünk ismeretlen dologra vonatkozólag az egyik igen-t, a másik meg nem-et mond: a két ellentétes állítás közül azt fogjuk igaznak elismerni, a melyiket rokonszenvünk tárgya állított. A főnökök közül annak rendeleteit, kit nem szeretünk vagy a ki iránt éppen határozott ellenszenvet érzünk, csakis kényszerűség folytán hajtjuk végre; míg a szeretett és kedves főnök óhajtásait úgy vesszük, mint parancsokat. Az iskolában is, hól több tanító működik, az ugyanazon képzettségű és „hatalmu“ tanítók közül a növendékek szeretete folytán azok, a kiket igazán szeretnek, nagyobb tekintélyeknek fognak láttatni, mint azok, a kiket kevésbé szeretnek, vagy a kik iránt éppen ellenszenvet éreznek. De nézzük a szeretet tekintélyt teremtő hatalmát egy más természetű példában is: Az az aranypénz, a mit édes anyám halálos ágyán adott nekem, megmérhetetlenül több előttem, mint az, a mit péld. valaminek eladásából kaptam; azon viszony, a kegyelet által előidézett azon közelség, a szeretetből fakadt azon érdekelttség, a miben ezen pénzdarabban állok: ezt — anyagi értékére való tekintet nélkül — megfizethetlenné, nagygyá teszi, előttem, de csak előttem, a ki érdekelve vagyok. Nézzük csak a közéletet, a falusi igénytelenségektől fel a parlamentig. Mit találunk? A személyes ellenszenv akárhányszor valódi tekintélyeket, nagyságokat ránt le, kisebbit és semmisít meg, míg a személyes rokonszenv igen sokszor álteknitélyeket, törpe nagyságokat emel fel.

Tehát a szeretet már önmagában is és önmaga által is egy bizonyos fokú tekintélyt alkot. Azonban a logikai értelemben vett tekintélynek a szeretet nem képezi lényeges jegyét; de a — mint e példákából is látszik — elősegíti vagy gátolja a tekintély alakulását.

A szeretet megvesztegeti az ítéletet. A kritizáló, szemlélő szeme elé a rokonszenv nagyító, az ellenszenv kisebbítő szemüveget tesz. A szeretet s az ennek folytán keletkezett érdekelttség közelebb vagy távolabb visz egy másikhoz és egymástól az embereket; s fizikai igazság, hogy a közelben nagyobbak, a távolban kisebb-

nek látjuk a tárgyakat. Ezek szerint kisebbnek vagy nagyobbak fogjuk látni a — felsőbbiséget is.

Mi következik mind ebből a tanítóra s iskolai tekintélyére?

Az, hogy felsőbbisége iránt ébresszen a növendékekben tudatot és szeretetet. Mert csak így alakulhat meg és épülhet fel a feltétlenül szükséges tekintély. De miként ébresszen? Erre a kérdésre is csak az összes nevelés-oktatástannal, elveivel, szabályaival lehet felelni.

Első kellék, hogy eljárása, modora, bánásmódja, magaviselete, egész személyisége rokonszenves és szeretet-ébresztő legyen. Pestalozzinak növendékei feletti tekintélyét úgy szólván csakis a szeretetreméltó modor és személyiség szerezte meg. Legyen ez tanulság!

Ha a tanító tekintélye növendékei előtt hiányzik, ha tehát nem tud hatást gyakorolni növendékeinek értelmi, kedélyi, fegyelmelési-fejlődésére, ennek okait, tekintélye hiányának okait háromban kereshetjük:

vagy nincs felsőbbisége, —

vagy van felsőbbisége, de azt a növendékek értelmi fejletlenség folytán képtelenek belátni, —

vagy meg van a felsőbbisége, a növendékek be is látják azt, de ellenszenvezvén a tanító iránt, nem akarják elismerni.

Az első ok a tanítóban rejlik; a második már a növendékekben, a harmadik szintén, de közvetve és eredetileg a tanítóban.

Az érzelmi élet megelőzi az értelmi életet, először érezünk s csak azután gondolkozunk. Ezt mutatja a növendék iskolai élete is, ezt az egymasutánt.

A hat éves kis gyermek, pislogó szemével s mosolygó arczával, tipegő-tóporó naivságával, fejletlen értelmével, könnyed és nyílt szívével — először csak érezni tudja a tanító bácsi felsőbbiségét, az iskolai első év kezdetének kiválóan családias jellege csupán a gyermek érzelmeinek felénk terelésén alapszik; legelőször csupán csak arra törekszünk, hogy magunkat s bennünk az iskolát kised növendékeink előtt többé-kevésbé önkéntelen, majd meg öntudatos szeretetök tárgyává tegyük. A kised növendék csak homályos sejtelmével bir felsőbbiségünknek: s hogy ennek daczára felsőbbiségünket mégis elismerni látszik, azt nem az ő tudata, mert erre még képtelen, hanem édesded és szeretetre gerjesztő modorunk s bánásmódunk iránti vonzalma idézi elő. A mint a nevelés-oktatás folyamán értelme világosodni, lelki erői fejlődni kezdenek: fokozatosan, lépésről-lépésre, lassan-lassan kezdi belátni azt is, hogy mi nemcsak kedvesek s szeretetére méltók, de egyszersmind értelem, igazság, tudomány, hatalom, stb. tekintetében is fölötte állók vagyunk, kiknek ő fejletlensége folytán alá van rendelve. Így a sejtelen tudattá erős-bül, mely aztán — ez irántunk való szeretet által segítve — felsőbbiségünket elismeri, s elismervén: tekintélyünket megalapítja.

Az oktatás további folyamán, haladása által, emelkedése folytán a növendék mindinkább megközelíti felsőbbségünket; s a mikor annyira haladt, hogy nemcsak megközelített, de sőt rajtunk még felebb is emelkedett: tekintélyünk, mely felsőbbségünknek általa való öntudatos elismeréséből állott, vele szemben elenyészik, — helyében csupán az irántunk való szeretet marad. Példa erre a nagy emberek viszonya volt — tanítójukhoz.

De időközben, a míg a növendék a saját iskolánkban van, addig is elveszithetjük reá való hatásunkat, tekintélyünket. Ha valami vagy ha valaki által kisebbítve állittatunk eléje, ha rokonszenvét, felsőbbségünk és személyiségünk iránti vonzalmát, becsülését elveszítjük: ezzel együtt kisebbedni, törpülni avagy egészen meg is semmisülni fog tekintélyünk; a növendék eltávozik tőlünk, kishitűvé, rövidlátóvá, vakká lesz felsőbbségünk iránt. Elveszítjük reá való hatásunkat; ha leszünk is, csak „hajdu“-tekintélyek leszünk.

Nó hát, nemde, kerülnünk és el kell zárunk minden alkalmat, lehetetlenné kell tennünk minden lehetőséget, a mely kisebbedésünkre okot szolgáltatna, a mely növendékeinknek irántunk való szeretetét elzárná?! Ezt jól és jól jegyezzük meg!

Az én tanítóm kedves és okos ember volt, értelemmel és megfelelő képzettséggel; tanítása igaz volt, nevelése szeretettel-teljes, fegyelmezését az igazság hatotta át; a legigazabb, a legjobb és a legnemesebb ember volt előttünk. Eljárása, modora, magatartása, egész személyisége hasonlított a Naphoz, melyről ide czélozva Comenius is azt mondja — „a növekvő lényeknek világosságot és melegséget mindig, esőt és szelet gyakran, dörgést és villámlást ritkán osztogat.“ Szerettük, becsültük mindannyian soha sem gáncsolta senki, tisztelte mindenki. Tekintélye előttünk teljes volt. A mit mondott, az a legigazabb, a mit tett, az a legjobb és a legnemesebb volt. Hatása teljes volt ránk.

Azon okok, a mik a tanító tekintélyének kisebbedésére, hatásának tompítására szolgálnak, eredhetnek: a tanítóból, — a hol többen vannak, a tanítók közül, és a családból,

A tanítóból eredő okokat felleljük, mihelyt a nevelés-oktatásban elveit és szabályait tagadásba vesszük; ezek az okok mindjárt előállanak, mihelyt a nevelés-oktatásban elveit és szabályait nem alkalmazzuk. Soraink szűk kerete nem engedi, hogy e pontnál hosszabban időzzünk; de szükségtelen is, hiszen tanítónak fölösleges fejtegetni azt, a mit első sorban kell tudnia. De még sem tehetjük, hogy a tisztas emlékü Környei-nek egy ide vonatkozó szép és sokat mondó mondását ne idézzük: „Ha a tanító oly férfi, a ki nemcsak tanítja a gyermeket, hanem életmintául is szolgál neki; ha jellemének erkölcsi kitűnősége mellett azon ismereteket és ügyességeket is megszerezte magának, melyek által tanítványai előtt tekintélylyé válik: akkor minden

szava súlylyal bír, erkölcsi hatalma előtt meghajlik a gyermek, szeretetet szerez neki. „A tanító példáján a gyermeki kedély úgy kapaszkodik, mint repkény a tölgyfán.“ Mily szép és tartalmas e hasonlat! . . .

De a tanítók közül eredő okokról már többet és újabbakat mondhatunk. A mit mult cikkünkben a kollegiállitásról állítottunk, mindazt most a meggyőződés hatványozott erejével ismételjük. A valódi kollegiállitás hiánya, az egymás iránti kölcsönös ellenségeskedés a több tanítóval bíró iskolában felette nagy mértékben kockáztatja a tanító isk. tekintélyét. Mert ugyan, hogyan és miként kívánhatnók, hogy a növendékek felsőbbségét elismerjék, hogy növendékeink becsüljenek: ha mi magunk is ránczigáljuk egymást, ha a tapintatlanság és ellenségeskedés folytán mi magunk is mind egyre kisebbítjük magunkat? A növendékek a legkisebb jelből is észreveszik egymás iránti ellenszenvedéseket, egymás iránti gáncsolódásainkat; s hogy az igazságunkról, nemességünkről és jóságunkról alkotott képzeitek, fogalmaik — tekintélyünk rovására — meggyengüljenek: erre nézve ama sajnos észrevételeknél nem kell több. Napról napra szállani, törpülni fogunk!

Péld. a növendék elmegy az osztály-tanítójához elkéredzni, az osztály-tanítója azonban, nem látván alapos okot, nem engedi el a gyermeket; a gyermek felebbez, elmegy a vezértanítóhoz, igazgatóhoz, s itt, ugyanazon okok alapján, a mikkel amott kudarcot vallott, kérésének teljesítést nyer. Kérdem: a tanítói tekintélyt emeli-e ez? Egyik felsőbb osztály tanítója, növendékeinek lézületbeli gyengeségén felingerlődvé, s a növendékeknek abbéli argumentációját, hogy a tavalyi tanító bácsi ezeket meg ezeket nem tanította, igaznak véve: ott a növendékek előtt, arcvonásokkal avagy éppen szóban kikel a mult évi tanító ellen és ott, a növendékek előtt, egyik kollegáját elismeri a növendékek mülasztásainak okozójául, ott, a növendékek előtt hibáztatni kezdi egyik kollegáját. Kérdem: a tanítói tekintélyt emeli-e ez? . . . Vagy egy másik esetben, a hol szaktanítás van s a hol egy osztályba több tanító jár be, az egyik tanító egy-két növendéket megfenyítés céljából fennmaraszt d. u. 1 órákorig; két órákor azonban egy másik tanítónak van órája ugyanazon osztályban, s az előbbi tanító által fennmarasztott növendékek neki sem tudnak felelni; a növendékek azzal védekeznek, hogy X. tanító ur fennmarasztotta őket s e miatt sem a könyveiket el nem hozhatták, sem a leczkéiket meg nem tanulhatták. A tapintatlanság mellett még ellenségeskedésbe is lévén a délelőtti kollegával, a délutáni tanító elfogadja a hanyag növendékek védekezését s az osztálykönyvbe azt jegyzi be, hogy „X. tanító ezeket meg ezeket a növendékeket fennmarasztván, nevezettek nem készülhettek el ezen óra leczkéjére, s könyveiket nem hozhatván fel, nem elemezhettek, mi miatt ezen óra egészen elveszett rájuk nézve.“ A növendékek hibájának okozójául, vádképpen a tanító van feltüntetve

és a bejegyzés által elismerve. Kérem: a tanítói tekintélyt emeli-e ez? . . . Vagy egy másik esetben, Cz. tanító ellenségeskedő lábon áll H-val; úgy áll Cz. H-n boszút, hogy beáll a szülők közé s ott rágalmazni kezdi H-t, hogy nem tanítja semmire a növendékeket, stb. stb.; a szülők elhiszik, elmondják ezt gyermeköknek is, ez tovább adja társainak s így körről-körre feketitik és törpitik H-t, ok nélkül, csupán a bosszú-vágyból kifolyólag. Kérem: a tanítói tekintélyt emeli-e ez? . . . Az iskola udvarán, az utcán, bent, künt, zárt és nyilvános helyeken czivakodni, veszekedni kezdenek, sárolják, ránczигálják egymást. Emeli-e ez a tanítói tekintélyt? . . . Ezer meg ezer módja és útja van annak, hogy a kollegiális hiánya s az egymás elleni czivakodás a tanítói tekintély törpítését, megsemmisülését előidézzé. Legyen tanulság ez is!

Harmadik forrásnak, honnan a tanító tekintélyét a növendékek előtt kisebbitő okok eredhetnek, a családot neveztük meg. Mindnyájunk előtt ismeretes e forrás ez idő szerinti dús-gazdagsága. A szülők legnagyobb része ellenszenvvel viseltetvén az iskola iránt s ez által a tanító iránt is, sajnosan ismert módokon ezt az ellenszenvet, ezt a kisebbitést beleszivárogtatják a gyermekök nyílt és fogékony szívébe is, határozottan a tanítói tekintély rovására.

És most, a sorainkban és a soraink között elmondottak után, két kérdés alá összegezzhetjük fejtegetésünk eredményét.

Miért szükséges a tanítói tekintély? Azon hatások elevenése, ébersége, tartóssága és ereje érdekében, a mely hatások folytán a tanító nemesít, oktat, nevel és javít; úgy, hogy a hatások már önmagukban nemesítést, oktatást, nevelést és javítást képviselnek; tekintély nélkül e hatások nem is fognának — hatni.

Min alapuljon a tanítói tekintély? A tanító felsőbbségének tudásán és a szeretet által megerősített elismerésén, követésén.

Reminiszczenzia kedvéért egy történetkén végezzük. II. Frigyes porosz király meglátogatott egy porosz iskolát. Eljövetele előtt azt követelte a növendékektől, hogy mondják oda a szintén jelen lévő tanítóra, hogy „Számár.“ De a növendékek a felséges úr követelését nem teljesítették. S vajjon miért? Ebből a nem teljesítésből lehet-e azt következtetni, hogy az illető tanítónak növendékei előtt valóban tekintélye volt? . . . Vajjon azért nem mondták, mert meg voltak győződve, hogy tanítójuk nem számár; vagy talán félelemből nem mondták, hogy t. i., ha mondanák, tanítójuk aztán megfityené őket?!

Kérdés, hogy a tekintély hatott-e rájuk, vagy csak a félelem? Ha csak félelem miatt nem mondták: volt-e fölöttük az illető tanítónak tekintélye?

(— énius).

Itt van a tél.

(Ajánlva: a tanítók, tanítónők, és papok becses figyelmébe.)

A statisztikai kimutatások határozott számokkal igazolják, hogy télen a rablások, fosztogatások, a lopás, fajtalanlás és az erkölcstelenségnek számtalan nemei megkétszereződnek. E tétel áll nemcsak a város lakóira, hanem a faluéra is.

Amott a nyári munka emberei az utca szögletén, a bódékban, a korhelység és dorbézolás fertelmes tanyaiban fetrengnek, itt a fonókban ledérkednek, vagy együtt összeülve kártyázás s más ehez hasonló erkölcserontó dolgokkal ölik az időt.

Itt van a tél!

Az iskola hatása ezekre már elveszett, mert az a 14 évesekkel elvégzi minden munkáját — kivéve azt a mit egy néhány ismétlőre gyakorolhat, — míg e körülménynek igenis meglehet rossz hatása az iskola növendékeire.

A család falun egy-egy esetben teljes védelmet nyújt az övéinek minden ilyenmü veszedelemmel szemben, de az indulatokat nem elég elfojtani, azoknak jó irányba tereléséről is kell gondoskodni. Erre pedig a falusi családok között nagyon kevésnek van kellő miveltisége és legtöbbször nincsen eszköze. Mi a család befolyását teljes tiszteletben tartjuk, tudjuk, mert érezzük, hogy a jó és erélyes szülők befolyása a legbiztosabb védő az egész életre, de a megtartás nem elég, javításra és gyarapításra van szükség s ezt azoktól várjuk, a kiknek adatott erő és tudomány és ezek ti vagytok nevelésünk felkent bajnokai: tanítók és papok.

A mi hitünk szerint a bajon sokféle eszközzel lehet segíteni, de mégis mindenképpen álló eszköz az akarat. Ha ti akartok, akaratotok parancsá válik, s parancsotok előtt a közöny és restség sziklási megrepedeznek. De hogy merő theorizálással ne vádoltassunk, hivatkozunk Sz. I. helybeli tanító barátunk példájára, ki már több télen át nyitva tartotta ajtóját az időtöltésre és tanulásra vágyók előtt s a mit tudott és a miért szívből lelkesült azt előadta nekik és így sokakat megtanított a kertészet több hasznos ágára, gyümölcsoltásra, szőlőművelésre s más hasonló fontos dolgokra.

Ismerem T—a falu lelkészét B. J. urat, ki novemberben elkezdve hetenként egy este saját házában néhány kiválóbb ifjút a szám miveleteken, hirlap olvasásban; két este pedig a falu házában ének, olvasás és szavalásban gyakorolja a falu ifjút és vénét. Az eredmény az, hogy falujában sem rossz, sem szegény ember nincsen, gyujtogatás harmincz év alatt kétszer fordult elő s azt is idegen követte el; börtönbe bár pár napra is, évek alatt alig kerül egy; a zsidó korcsmáros nemhogy meggazdagodnék, de meg sem él ott; a papi képét mindenki pontosan megfizeti; a templomot látogatják s az iskolába minden tanköteles rendszeren eljár.

A téli idő elhasználására több és könnyebb mód soha sem kínálkozott mint ma. Ott vannak az olcsóbb-nál-olcsóbb könyvkiadó hasznos vállalatok. Népünk a történelmet szereti, vitézi jelleménél fogva ősei erényei iránt vonzódik, azokat óhajtja megismerni: a tanító, vagy pap vegye elő könyvtárából egyik vagy másik könyvét, olvasson belőle és szerzettessen meg egy nehezyat az olyan vállalatokból, a milyen közelebről P. Szathmáry Károly szerkesztése alatt „Jó könyvek“ címén megjelent s a melyből már eddig 8—10 füzetet adtak ki. Ennek czélja a legmagasztosabb, a nép érdekeinek leginkább megfelel, mert a mint Jókai, Ágai, Abonyi, Gyóry, Komócsy, Könyves Toth, Reviczky, Tolnai, Törs Kálmán, Vajda János és más jeles iróink, mint irni vállalkozók neveiből következtetni lehet abban szép, erkölcs nemesítő és oktató dolgók fognak megjelenni. E nevek kezeskedésén kívül a vállalat sikerét az is biztosítja, hogy az eddig megjelent könyvek közül a legdrágább csak öt krajczár. Ezeket szerezzé és szerzettessé meg a tanító vagy pap.

Még nem mondtuk el a legfontosabb dolgokat. Van minden faluban egy papné, vagy tanítóné, vagy nőtanító vagy tán mind a három. Ezek közül bármelyik ismeri a varrásnak, gazdaszonykodásnak olyan neveit, a melyeket a falusi nép nem ismer s meg sem ismerhet. Áldozzanak fel szabad idejükből egy órát minden héten s vagy házuknál, vagy egy arra alkalmas helyen adjanak egy kevés útmutatást, Töltsék el az időt velök, tiszteljék meg barátságos szavaikkal, s ez által mind az időt hasznossá, mind az életet kényelmesebbé és kedvesebbé tevék, mert tanítványaik bizonytal egytelen szavukat sem ejtették el. És hogy még csupán egy dolgot említsünk meg: vegyék figyelembe, hogy a nép mily kevés változatosságot tud az ételek megkészítésénél felmutatni, s tanítsák meg őket arra, hogy miképpen lehet kevésből is jó, ízletes és sokféle ételt készíteni, s mi hisszük, hogy ez által az általános közegészségi viszonyokra javítólag fognak hatni.

Általános czélunk legyen a házi tüzhelynek, a hasznosnak és szépnek megkedveltetése s az ezt végrehajtó eszközt ki ki megtalálja. Hogy e dolog lehetséges s már folyamatban van más országban arra nézve ide írom egy angol papnak, papnének és tanítónak november hónapra megállított és minden részében véghez vitt kalendáriumát:

Nov. 1. Szegények látogatása és a szegénységök miatt templomba nem járok isteni tisztelete este $\frac{1}{2}$ 8 órakor Nov. 2. Önképző-egyleti gyűlés, s azon felolvasás egy tag által este $\frac{1}{2}$ 8-kor. 3. A fillér-bank megnyitása este 7—8-ig. 5. Vasárnap. Templomozás. D. u. könyvkiadás. 6. Az egyházi előljáróság gyűlése este 8-kor. 7. A varró-egylet gyűlése este $\frac{1}{2}$ 8—9-ig. A jobbmóduak gyűlése $\frac{1}{2}$ 8. Könyvtár nyitás 7—8. A templomi énekkar próbája. 8. Szegények látogatása este $\frac{1}{2}$ 8. 9. Felolvasás a „physiologiáról“ egy vendég által. 11. Köri egyházi gyűlés két felolvasással összekötve. 12. Templomozás. 13. Felolvasás „a boldog otthonról.“ 14. A varró-egylet gyűlése. Az énekkar próbája. Könyvtár nyitás. 15. Keresztelési isteni tisztelet. Szegények látogatása. 16. Önképző egyleti gyűlés, olva-

sás Shakespeareből. 17. Fillér-bank megnyitása. 18. A betegsegélyző- és temetkezési-egylet gyűlése. 19. [Templomozás. 21. Könyvtárnyitás. Az énekkar próbája. 22. Szegények látogatása. 23. Önképző egyleti gyűlés. 25. Az iskola régi növendékeinek thea-estélye 30 kr. belépti díjjal. 26. Templomozás. 27. Mértékletességi-egylet gyűlése. 28. A varró-társaság gyűlése. 29. Szegények látogatása. 30. Felolvasás a lelkész által.

E kalendárium nem egy éves s annál kevésbé kezdetleges munkálkodás eredménye. Ezt megelőzte a több évi kísérletezés, s megmagyarázza az a körülmény, hogy a pap és tanító nejeikkel karöltve működnek, hogy egészen feladatoknak élnek és az, hogy gyülekezetökből oly ifjak kerültek ki a kik segédkezni tudnak minden munkában.

Szállongnak a hó pelyhek, üvölt a szél: hideg van. Vége a levél hullásnak: a természet már nem mesél. Vége a gyümölcs szedésnek: a növényvilág nem gyönyörködött. Sem a fán, sem a földön nincsen többé pajtás, mely dalával, víg hangjával élénkítsen. Még a paták is elhallgatott... de az ember nem hallgathat, neki működésre van szüksége; ha tárgya nincs önmagát emészti fel, vagy érzékeinek hódol. Ez állatias, ez ellensége az emberiség magas czéljának, ez ellenségtek nektek is papok és tanítók. Legyetek készen, mert itt vannak a henyelés órái, itt van a restség és vétkezés ideje: itt van a tél!

Boros György.

A genfi egészségügyi congressus határozatai.

Az iskolák programjának befolyása a gyermekek egészségére.

1) A nevelés-oktatás a 6-ik vagy 7-ik életév előtt csak is szemlélhető tárgyak ismertetésére szorítkozhatik. Az emlékező tehetség fejlesztése úgy e korban, mint a következőkben könnyen eszközölhető. Semmi körülírt tudomány e korban rendszeresen a gyermekeknek nem tanítható; a gyermek-kertek nevelési rendszere ettől tökéletesen ment és így a gyermekek egészsége más veszedelmeknek nincs is kitéve, mint azoknak, melyek rendes körülmények közt ezen korban úgy is gyakoriak. A legkönnyebben sajátíthatják el e korban a gyermekek az idegen nyelveket, hallás útján.

2) Az elemi iskolázás kezdete a 7-dik esztendő előtt nem czélszerű; a tantárgyak rendje, a szellemi képességgel arányosítottassék és az irányadó tekintetnél nem kell figyelmen kívül hagyni a testi fejlődést.

3) A 7-ik élet évtől a 13- vagy 14-ikig a tanítók a legnagyobb gondot, a test fejlődése és a szellemi ébredés menetére fordítsák, valamint figyeljék meg a kedélyt is, vezessék ezt az élet és egészségtan harmonikus törvényei szerint; minden nevelési rendszer, mely az emberi szervezetnek ezen alapelveit elhanyagolja, hiányos, sőt veszedelmesnek nevezhető.

4) Az éleny nélkülözhetetlen ösztönzője az agy működésének. Nemcsak a testi erő, hanem a tett-erő és az értelem is gyengül, ha az agy a felvett élenyt, respective a tüdők a belélegzett légnak mennyiségét és tisztaságát nélkülözik.

A feszült figyelem, vagy folytonos munka túl ingerli az agyat és az alkat és a kortól függőleg több vagy kevesebb idő alatt a vérszegénységnek egy állapotát hozza elő, úgy az agyban, mint az egész testben.

6) E korban a szellemi munka túlhajtott megerősítése mindig gyógyíthatatlan kárt okoz az egészségnek.

7) A folytonos és gyorsított éleny-elhasználás, mely mintegy táplálékul szolgál a megerősített agynak, úgy az ehhez járuló testi erőlködés, az általános táplálkozás rovására és a szervezet működésének bénítására szolgál.

8) Az edény-mozgató sphaerának ezen vesztesége által az agy vérszegénnyé válik és a szellemi képességek eltompúlnak; gyakran általános vérszegénység és sápkórt, valamint az idegek beteges ingerlékenységét, úgy idegbajokat, főképp szentvitus tánczot és ifju leányoknál havadzási (Menstruationalis) nehézségeket okoz.

9) Az iskola padokban való huzamos ülés, kedvez a tüdő hegyeiben fellépő gümő kórnak,

10) Hogy a szellemi kimerülés (azaz kifáradás) mindig a megkülönböztető tehetség gyengülését, az emlékezés elvesztését, psico-phisikai zavarokat, valamint lelki egészségtelenséget okoz, kísérleti megfigyelés által bebizonyult.

11) Az évszakoknak káros befolyása van az iskolázásra, mert a tapasztalat azt bizonyítja, hogy a lázas és gyúladásos betegségek gyermekeknél és ifjakknál a nagy melegben gyakrabban lépnek föl június és júliusban és hogy ennek oka az iskolai munka, bizonyítja az, hogy ámbár a meleg augusztusban nagyobb, de a megbetegülés csekélyebb, mert ezen idő nem az iskolában töltődik el.

12) A házi dolgozatok károsok a tanítványokra nézve; az alsóbb osztályokban egészen abban hagyandók; a nagyobbaknál egy órai tartamnál egy nap folyamában többre ne terjedjenek.

13) Az alvási időtől eltekintve, a test ápolása és a szellemi képzésre fordított idő között, következő aránynak kell állani: a 7- és 8-ik életévben az iskolában töltendő idő = 4 óra; 9 óra nyugalom és testgyakorlás; a 9- és 10-ik évben 5—6 óra az iskolában töltendő, 8—9 óra nyugalom és mozgásra fordítandó; 11—12 évben 6 óra vagy 7 iskolában töltendő, 8½—9½ óra nyugalom.

14) Mivel a figyelem felnőttebb gyermekeknél is az iskolában 1½ óránál túl nem feszíthető és a testi mozgás a legjobb szer, azt újból éberré tenni, ezen időn túl egy tárgyra a figyelmet erőszakolni nem kell.

15) A tanítási órák közötti idők legjobban játék vagy testgyakorlásra fordíttassanak. A tornázás nemcsak az izmokat és csontokat erősíti, hanem az elhajlott ta-

gokat egyenesíti és erősíti, az idegrendszert zsongítja, a férfias jellemet, a lélek éberséget szilárdítja. A tornázás épen oly szükséges a leány-gyermekeknek, mint a fiuknak. Hathatós ellenszere az ideges izgatásnak, sápkór és szent vitus táncznak; gyengíti a gümő és sülykóra (scrophulosis) való hajlamot, szóval minden az iskolás gyermekeket oly veszélyesen fenyegető lappangó betegségi csirákat. Az általános és nevelő tornázásnak a tantervben kötelezővé kell tétetni; az ifjabb gyermekek számára naponta kétszer 15 percnyi tartalommal; az idősebbeknek 25 percnyi időtartalom naponként okvetlenül szükséges.

16) A látási szerv ápolása és fejlesztése; a hallási szerv, a szépészeti érzék ébresztése, ének és rajzoktatás a tantervbe felveendő.

17) A tanítás folyamának megszakítása több heti szünidőkkel, egészségi tekintetből úgy a tanítványra, mint a tanítóra nézve szükséges. A hét folyamában is 1—2 fél napos szünidők jótékonyan hatnak az egészségre s kívánatos, hogy séta, vagy kirándulásokra fordíttassanak.

18) Az egész iskolai nevelésnek célja: a gyermeket megtanítani gondolkodni; szemléltetés által elméjében a tárgyról fogalmat alkotni; az erkölcsös érzetet ébreszteni, s gyakorlás által az egész szervezetnek öszhangzó fejlődését elősegíteni, de oly módon hogy a szellemi elem csalfa alkalmazása által, úgy az agy fejlődését, mint az egész szervezetét ne rontsa szét. A tanító vagy későn vagy csak hiányosan veheti észre a gyermekek egészségi állapotát; különösen azon zavarokat, melyek csak később lépnek felszínre, fenyegetve az elmét és kedélyt mely zavarok a szervezetet mélyen és komolyan veszélyeztetik. Azért szükséges és nélkülözhetetlen az iskolákat szabályszerű és hivatalos orvosi felügyelet alá helyezni.

A genfi egészségügyi congressus szükségesnek tartja, hogy minden országban az iskolákhoz orvosokat nevezzenek ki s ezeknek kötelességeit a következőkben határozza meg:

1) Szükségesnek tartja, hogy nyilvános és magán iskola helyeket egészségügyileg állami felügyelet alá helyezzenek.

2) Az állam nevezzen ki egy állami vagy miniszteri iskolai orvost; a provinciákban, megyék vagy cantonokban pedig külön kerületi orvosokat, kik megye vagy canton vagy a közigazgatási bizottságok ülésein jelen legyenek és szavazattal birjanak.

3) Az egészségügyi reform pontos keresztülvitelére a kerületi iskolai orvos a megye minden iskoláját megvizsgálja és ha az iskola helyiségeket sötétek vagy bármí tekintetben a tanulók egészségére nézve károsaknak találná, azokat kérlelhetetlenül azonnal zárassa be, míg a czélszerű s az egészségügynek megfelelő javítások végre nem hajtának.

4) Az iskola árthat az egészségnek; azért minden iskolának iskola-orvosa kell hogy legyen.

5) Mint iskola orvos bármely gyakorló orvos működhetik, kit az iskola igazgatója vagy annak előljárója választ.

6) Az iskola orvos az iskolaszékek gyűlésein legyen jelen s birjon szavazati joggal s egészségügyi véleményei legyenek irányadók; ha ezen egészségügyi ajánlatok az iskolaszékek részéről nem hajtottak végre, akkor az iskola orvos fellebbezhet a kormány vagy miniszterium iskola orvosához.

8) Egy iskola orvos egészségügyi felvigyázását csak is 1000 tanköteles gyermek felett gyakorolhatja.

9) Az iskola orvosnak új iskolák építésénél meg kell vizsgálni az építési talajt, az iskola építési tervzetét, az építést egészség ügyből felügyelni tartozik; irányadók véleményei az ablakok száma, fekvése és nagyságát illetőleg, a tantermek fűtése és szellőztetése valamint a szükségszék építésénél, úgy más az iskolában használt iskolai eszközökre nézve, a mennyeiben azok az egészségre befolyással lehetnek.

10) Az iskola orvos köteles minden tanév kezdetén a tanítványokat megmérni és az elhelyezéseknél a tanítványok nagysága szerint véleményét megadni.

11) A tanítványok látképességét minden egyes tanulóról pontosan feljegyezni és azt naplóba vezetni.

12) Oly tanszobákban (tantermekben) hol sötétebb helyek vannak, az iskola orvos véleménye szerint kell a tanulók számát meghatározni, valamint a butorzatra, a tanulók ülésére, a nyomtatott könyvek betűjére, a meghatározás az iskolai orvos kötelességei közé tartozzék.

13) Joga legyen az iskola orvosnak bármely tanórán megjelenhetni s legalább havonként egyszer a tanítás alatt a tantermekben megjelenve, szerezzen tapasztalatot a világitás, szellőztetés, valamint a fűtés és a gyermekek ülőhelyéről.

14) A tanterv megállapításánál az iskola orvos legyen jelen.

15) Ha valamelyik tanítvány ragályos betegségben megbetegszik, azt az iskola orvosnak azonnal be kell jelenteni. Ilyen tanítványt csak is a felgyógyulás után, azon esetben bocsáthat az iskolába, ha személyesen meggyőződött arról, hogy nincs eshetőség többé ragályra, miután a megbetegült tanítvány ruhája és iskola szerei kellően fertőtlenítettek.

16) Ha valamely osztálynak $\frac{1}{4}$ -de ragályos betegségben megbetegült, az iskola orvos véleménye után az osztály azonnal feloszlatható.

17) Minden iskola orvos köteles a felügyelete alatt levő iskolák egészségi ügyéről, főképen a tanítványok látképessége és alkalmazkodásáról (Accomodatio) naplót vezetni és azt évenként az állami iskola orvosnak előterjeszteni.

18) A kerületi iskola orvosok jelentései évenként az országos- vagy miniszteri iskola orvosnak nyújtatnak be, ki arról táblázatos kimutatást készítve, alkalmat és módot ad arra, hogy évenként az iskolás gyermekek egészségi ügyéről minden ország tájékozva lehessen.

Közi: *Dr. Bartók István.*

T Á R C S A

A közízlés nevelése.

(Vége.)

Jobb ízlés jöjjön el a te országod!

Igaz, az eljövendő, ha okszerűen talpra állítjuk elbukott iparunkat; ha teremtünk hazai művészetet és mindenek előtt, ha felhagyunk eddigi megfásult indolentiánkkal, avval a vastag közönyösséggel, melylyel eddig kevésbe vettünk és vesszük még ma is a hazai tisztességes munkának becsületes eszközökkel kiérdemelt gyümölcsét, ha méltányolni fogjuk a művészi szépet a legkissebb tárgyon is és annak munkását nem tekintjük többé úgy, mint a társadalom helotáját.

Napi sajtónk utóbbi időben már több ízben vetette fel a jobb ízlés létesítésének kérdését, sőt nem egyszer mérges kifakadásokba tör ki, hogy a komolyabb szépirodalmi termékeket kevesen olvassák, de annál inkább terjednek a ponyvairodalom ízlés rontó nyomtatványai, melyek mellett a kiadók gyakran a leghitvá-

nyabb színnyomatokat küldik megrendelőknek jutalom képpen, minek aztán meg van az a veszedelmes következése — a mint már megtörtént — hogy az országos magyar képző-művészeti társulatnak az évenként pártolói számára művészi kivitellel készített rézkarcz-nyomatokat, némelyek visszaküldik azon határozott kívánság mellett, hogy a társulat azok helyett küldjön színnyomatokat. Tehát erősebb táplálék helyett aludtjejet!

Felemlítik a napi lapok, hogy már számottevő művészeink vannak, de művészetünk még nincs, mert az országos közönyösség miatt művészeink kénytelenek külföldre vándorolni; itthon megélni nem tudnak, mert a magyar társadalom nem képes őket felkarolni, nóha a nemzetközi mű-kiállításokon feltűnő műveikkel nemzetükre már annyiszor fényt és becsületet derítettek. Mi tehát a szellemi tőkét exportáljuk, de a külföldi selejtes termékeket kész pénzzel fizetjük. Ez a visszás állapot végzettségűvé válhatik; ezen változtatnunk kell! Ipart és művészetet nekünk minden áron!

Igy a napi sajtó.

Az ilyen tárgyú hírlapi cikkeket olvassák sokan, felettök gondolkoznak kevesen és tesznek legkevesebben; az emberek legnagyobb részét nem érdekli, mert az érzék, izlés fejletlen vagy teljesen hiányzik. Ignoti nulla cupido.

Fel kell tehát ébreszteni az érzéket és fejleszteni a jó izlést!

A közizlés nemesítése hosszú évek munkáját igényli, azt csak a nevelés, nemzedékek fejlődése, irodalom, tudomány, de főképp a művészetek felvirágzása adhatják meg. És miután kénytelenek vagyunk elösmerni, hogy nálunk a fogékonyság idomok, arányok és öszhangok iránt, az eleven műérzék, a szépnak hő kedvelése, a kulturának ez a virága — mint Greguss mondja — még bimbójában rejlik: teljes igyekezettel kell már most oda hatnunk, hogy az ifjabb nemzedéknél fejtsük ki komoly irányú nevelés által egyelőre az alak és szín iránti érzéket.

Az alak és szín iránti érzék fejlesztése a gyermek nevelésben a beszélés után nyomban megkezdhető, ha módos és előre látó szülők gyermekeiknek oly nemű játékszereket adnak kezükbe, melyek össze- és szétrakhatók; a szín érzék, mint élettani képesség természeti adomány lévén, egyiknél teljesebb, másiknál hiányosabb, de szintén fejleszthető. Később a jó képeskönyvek és szemléleti képek elősegítik a gyermek kedély világának élenkítését és fogalom körének szélesbítését.

Leglényegesebb és leghathatósabb módja az alak és szín iránti érzék fejlesztésének mindenek felett a rajz vagy rajzolás és mintázás.

A népiskolában a rajzolást mindjárt kezdetben komolyabban tanítani, már a gyermekek testi és értelmi fejletlenségök miatt lehetetlenség; egyelőre elég, ha a gyermekekkel az eszközök helyes használatát megismertetjük és valamennyire begyakoroltathatjuk: de annál több gondot kell fordítanunk a nagyobb korosztályuaknál a helyes paedagogiai módszerrel vezetett rajzoktatásra. Ekkor már több kilátásunk lehet a sikerre, ha a gyermekeket lassan-lassan bevezetjük az elemi mértani ismeretekbe; ha a mértani egyszerűbb sík ábrák rajzolását nem csupán az úgynevezett stigmographiai rendszer alapján — mely csak az alsóbb korosztályuaknál alkalmazandó —, hanem a táblán előrajzolva és folytonos szóbeli magyarázattal kísérvé tanítjuk. Végre aztán rátérhetünk az egyszerűbb alaptestek térbeli fekvésének magyarázatára és rajzoltatására. A népiskola roppant nagy szolgálatot tesz, ha a rajzoktatást okszerű fokozatossággal viszi keresztül, úgy a tanügynek, mint a gyakorlati életnek.

A középtanodákban, képezdékekben és polgári iskolákban meg van állapítva a rajzoktatás anyagának beosztása, azonban a tananyaghoz különösen a két előbbinél vajmi ritkán van arányban az időnek és helynek

czélszerű beosztása. A tanodák nagyobb részénél — különösen a gymnasiumok némelyikénél — nincs helyes világítású rajzterem, a felszerelés pedig teljesen hiányos. Rosz minta lapok mellett, a domború gypsz minták teljes hiánya, gyakran a legjobb módszerrel tanító rajztanárt is teljesen megakasztják, hogy tanításával a legnagyobb buzgalom mellett is elérhesse a rajztanítás legfőbb czélját: az alakérzék és az öskolázott látás kifejtését.

Ideje már, hogy a rajzoktatásra nálunk is nagyobb súly legyen fektetve; át kellene látni valahára az intéző férfiaknak, hogy a rajz kuforrása a szép érzetének, kiapadhatlan csatornája a műélvezetnek, mert a ki rajzolni tud, az nemcsak a művészet iránt bir helyesen inspirált fogékonysággal, hanem a természeti szépségekben is kétszeresen gyönyörködik. A rajz az általános szépizlés nevelője és terjesztője s miután az emberi értelemre a legközvetlenebbül képes hatni, azért a nevelés terén biztosítva van számára az a szerep, hogy a közművelődést általánosítsa.

Külföldön a rajzoktatás a magas művészetek ápolása mellett nemzetgazdasági tekintetből különösen az utóbbi harmincz év alatt igen nagy fontosságú tényezővé emelkedett.

A francziák óriásilag kifejlett műértelmökből folyólag művészetökkel, de különösen műiparukkal az egész művelt világ előtt — a jó izlés birodalmában — már régóta kiviták az uralkodó szerepet. Ez az uralkodó szerep évenként milliárdokkal szaporítja a franczia közvagyonot.

Az 1851-iki londoni világkiállítás alkalmával az angolok kénytelenek voltak átlátni, hogy műipari cikkeik szemben a francziákéival egy nagy hibában szenvednek, melynek legfőbb oka a rosz izlés volt.

Az angol nemzet, mint a szépért lelkesülni tudó és e mellett gyakorlati felfogású nép azonnal felismerte e bajt és a legnagyobb buzgalommal fogott annak orvoslásához. A közizlés nevelése volt a roppant feladat, melyet a nemzetnek meg kellett oldani.

Az angol nemzet önérzete, büszkesége, iparának egész jövője igényelte, hogy a nagy nemzeti feladat sikeres megoldást nyerjen. Megindult a nagy művészeti mozgalom, melynek élére maga a királyné férje, Albert herczeg állott, ki tevékeny lelkének egész súlyával az angol nép szellemi és anyagi érdekeinek előmozdítására törekedett, s mint olyan a nemzet kebelében emléket halhatatlanná tette. Leginkább az ő szervező közreműködése mellett alakult a köznevelési bizottság kebelében azon külön szakosztály, mely ipar-művészeti szakosztály czim alatt, az angol ipar-művészeti haladás leghathatósabb eszközének bizonyult.

Ennek az ipar-művészeti szakosztálynak legfőbb feladata volt az ipari és ipar-művészeti, vagy más szó-

val mű-ipari szakokra úgy elméletileg, mint gyakorlatilag szakavatott rajztanárokat nevelni, őket a szükséglet szerint a fővárosban, vagy a vidéken, bárhol társadalmi szövetkezet alapján létesített és a szakbizottság által némileg segélyezett rajziskolákba elhelyezni, fenntartván magának az ellenőrzési és felügyeleti jog gyakorolhatását.

A sűrűn keletkezett rajziskolákban a rajztanítás tárgyára és módszerére nézve a gyakorlatiasság és eredetiség bélyegét hordja magán.

A kiküldött és az illető bizottság által elfogadott rajztanár, módszeres oktatásban részesíti a népiskolák növendékeit, valamint azokat is, kik ezekkel egy időben akarnak a rajzoktatásban részesülni. Azon felül köteles estélyi tanfolyamot nyitni hetenként 3 órán mérsekelt tandíj fejében a kézművesek számára.

A tantárgyak sorozata következő:

a) az elemi tanfolyamban: mértani rajz; lineáris távlatban; szabad kézi rajz árnyékolással; rajz domború minták s alakkal, körrajzi minták vagy metszetek után; vízfestés elemei.

b) a második fokú tanfolyamban: szabad kézi rajzolás domború minták után, festés, díszítmények (ornamentika), virágok, csendélet, tájkép.

c) Külön oktatás tárgyai: művészeti boncztan; elemi szerkezet (compositio) rajz, mintázás, építészet és géprajz.

A rajztanodák tanszertára és műgyűjteménye, a tanítványok előmenetele s a kiérdemelt jutalmak értéke szerint, az iparművészeti szakosztály részéről évről-évre a legjobb tárgyakkal gazdagodnak, a mi lényeges dolog, hiszen ebben áll tulajdonképpen a rajztanoda főtulajdonsága s a sikeres oktatás főfeltétele, ha a tanulóknak szakművészeti közlemények és könyvek, emlékszerű művek és remek szobrok fényképi vagy domború másolatai s régi mesterek kéziratai, vagy azoknak másolatai (reproduktív) által vannak környezve, mert ilyen tárgyak között — mint Plato mondja — „még azok is, kik a gráciák iránt legkevesebb fogékonysággal bírnak, ha naponként szem előtt látják a szabatos és nemességétől áthatott remek műveket, mintegy fölemelve általuk tisztább és egészségesebb légkörbe, okvetlenül megkedvelik s fogékonyságuk lesznek a szép és gyöngéd iránt; mert gyakorlat útján rögtön felismerik, úgy a művészet, mint a természet alkotásaiban nyilvánuló szépet és hiányost s elsajátítják ama szerencsés tapintatát a bírálatnak, mely lelkük szokásává lett.“

Az angol nemzeti közizlés nevelésének a jó rajztanodákon kívül egyik legnagyobb tényezője a híres South-Kentsingtoni muzeum. Ez a kiindulási és központja úgy az állandó, mint a vándor-gyűjteményeknek, tárlatoknak és általában művészeti és műtörténelmi felolvasásoknak. Millióra megy évenként a gazdag muzeum látogatóinak száma a társadalom minden réte-

géből, mert itt mindenki látni és látva tanulni és okulni akar.

Ily gazdag gyűjtemény mellett, ha hozzáadjuk a vidékeken rendezett vándor-kiállításokat, a szakszerű felolvasásokat, nyilvános értekezéseket és a hazafias sajtó mindennapi óriás befolyását, melynek egyebek mellett egyik legszebb feladata a művészeti oktatás terjedésére és terjesztésére hathatósan közreműködni, midőn közli minden művészetre vonatkozó hírt, bírálja a felmerülő jelentékenyebb műveket, jelenti az iskolák vagy tárlatok megnyitását, felsorolja a muzeumok által eszközölt újabb szerzeményeket, említi a nyilvános tanfolyamokat, figyelmeztet a felolvasásokra és közli rajzban és szövegben — ama fényüzéssel és pontos részletességgel, miben az angol képes lapok oly kitűnők — a képzőművészet is műipar mindazon termékeit, melyek bármi szempontból közfigyelemre méltók: láthatjuk tisztán a művelt angol közönség rendkívüli érdeklődését a művészeti nevelés iránt; fogalmunk lehet arról, mily élénk tevékenység van ott kifejtve azért, hogy az ipar a művészet tüze mellett művészeti iparrá váljék, hogy a már kifejtett műizlés igényeinek megfelelően s a külföld érdekltségét is megnyerve, a roppant kereskedelmi forgalom útján, az állam polgárainak ma már milliókat meg milliókat jövedelmezessen.

Harmincz év alatt az időközönként hol itt, hol amott rendezett világ-kiállítások alkalmával az életrealóbb népek között kifejlődött a buzditó verseny: minél többet és minél szebbet termelni az izlés terén. Az európai continens államai egyenként sokat áldoztak arra, hogy az izlés megfinomodjék s ez által úgy a művészeti, mint az ipari termékek értéke emelkedjék.

Vajha sikerülne nálunk is államkormányunk bölcs kezdeményezése nyomán, a művészeti oktatás népszerűsítésének s majdan a közizlés fokozatos fejlesztése ügyének, társadalmunk minden rétegét megnyerni.

Sárdi István.

IRODALOM.

Pár szó a „Jó könyvek“-ről. Az új magyar „ponyva-irodalom“ néhány füzete „Jó könyvek“ czim alatt e napokban jelent meg. Az ország legnevezetesebb írói vállalkoztak arra, hogy műveikkel leszálljanak a ponyvára, hogy azt mind tartalmilag, mind alakilag megneveljék.

Nem úzerkedési vállalatról van itt szó; mert hiszen a ponyva ezen termékei ugyanazon áron jutnak a nép kezébe, melyen az eddigiek: népünk erkölcsi és irodalmi felemelése a nagy cél, melyre vállalkoztunk, s mely még a kiadó fáradságát is csak akkor fizeti meg, ha e művek elterjedés tekintetében teljes sikert aratnak. Ez pedig csak akkor lesz elérve, ha ezen kétségkívül jobb termékeknek sikerülni fog az eddigi selejtéseket: többnyire külföldi ponyva-irodalom fordításait, zsvány és szörny törté-

neteket, a nép erkölcsét, izlését és nyelvét rontó munkákat a térről leszorítani.

E nagy cél elérésére azonban sem a sajtó munkásainak legjobb akarata, sem a kiadó merész vállalkozása nem elégségesek: azt csak úgy lehet elérni, ha a nagy cél és vállalat érdekében a nemzet egész művelt zöme kezét fog s azt minden tőle telhető módon és eszközök által támogatni és terjeszteni fogja. Első sorban a nemzet minden felekezethez tartozó lelkészei és tanítói vannak arra hivatva, hogy reá mutassanak a jóra a selejtes mellett s figyelmeztessék hivaikat, tanítványaikat ez új és olcsó irodalmi termékekre, melyek hivatva vannak népünket hasznosan mulattató olvasmánnyal ellátni. De sokat tehetnek e cél sikeresítésére köztisztviselőink is, különösen bíránk és ügyészeink, kik azt a fogházakban ajánlhatják és elterjeszthetik. Nagy mértékben eszközölhetik az elterjesztést hazánk nagy- és kis-könyv-árusai s a magyar ponyva mostani elárúsítói, kik e tisztességes termékeket époly jutányosan és ép annyi haszonnal hozhatják forgalomba, mint az eddigieket. Igen nagyot lendíthetnek e vállalaton nagy birtokosaink, kik munkásaik és cselédségük számára e jó olvasmányokat csekély áron megszerezhetik; ugyanezt tehetik gyárosaink és vállalkozóink. Csekély áldozatuknak a kezök alatti munkásosztály erkölcsi emelésében bő jutalmát fogják nyerni.

E sorok írója, ki egyszersmind a „Jó könyvek“ népirodalmi vállalat szerkesztője, első sorban arra törekedett, hogy a nemzet legelső íróit megnyervén, a vállalatot mulattató elbeszélések által népünkkel mindekelőtt megkedveltesse; rajta lesz hogy lassankint, a mint a vállalat nagyobb és nagyobb elterjedést nyer, s a mint népünk a jobb művek olvasásához hozzászokik, a mulattató és erkölcsi irány mellett a hasznost is fokozott mértékben érvényesítse.

A tartalom és a földolgozás jelessége iránt bő kezeséget nyújt az a körülmény, hogy irodalmunk legjelesebbjei csoportosulnak máris a vállalat köré úgy mint: Abonyi Lajos, Ágai Adolf, Csiky Gergely, Endrődi Sándor, Eötvös Károly, Győry Vilmos, Győrffy Iván, Jókai Mór, Kiss József, Komócsy József, Könyves Tóth Kálmán, Mayer Miksa, Mikszáth Kálmán, Reviczky Gyula, Szász Károly, Tolnai Lajos, Törs Kálmán, Vajda János, sat.

Reméljük, hogy eljő az idő, midőn népünk folytonos értelmi emelkedése mellett népszerű és nem úntató modorban a hasznos ismereteknek egyre több és több ágára terjeszkehetnek ki. Nagy tettekben gazdag történelmünk s az emberi műveltségnek minden ágazata bő anyagot fognak ehhez szolgáltatni.

Ily értelemben merjük e vállalatot a nagy művelt magyar közönség figyelmébe ajánlani. Nemzetünk jövője, népünk alsóbb osztályain fekszik, mint alapon; annak erkölcsi érzülete, minden irányu művelődésének kifejtése az egyetlen alap, melyre egy második ezredév jóléte épülhet fel.

Mi megtettük hazafias kötelességünket, tegye meg mindenki a magáét.

Révai testvérek,
mint kiadók.

P. Szathmáry Károly,
mint szerkesztő.

A népnevelés szempontjából oly fontos irodalmi vállalatot olvasóink és pedig első sorban kartarsaink szives figyelmébe ajánljuk. Eddig 8 füzet jelent meg. Egy-egy füzet ára 3—5 kr.

Legteljesebb köszöntő könyv. Név- és születésnap, újévi, iskolavizsgálati s más alkalmi üdvözlések versekben és levelekben a magyar ifjúság számára. Szerkesztette Bánfi János. Toldalék: az illem-, egészség- és erkölcsstan főbb vonalai. Győrött, 1882. Kiadja Gross Gusztáv. Ára 80 kr. Ez a címe az előttünk fekvő csinos színes és kemény borítékba kötött 271 lapot számláló köszöntő könyvek, melyet az előnyösen ismert ifjúsági író és tanférfit Bánfi János szerkesztett, s melyet a magában nemében sikerültnek kell mondanunk. Ajánljuk ezen jutalomra is alkalmas csinos és tartalmas könyvet olvasóink, különösen pedig a tanítók és szülők figyelmébe.

Jani és Nani. Elbeszélés írta Bánfi János. Kiadta Gross Gusztáv Győrött. Ez az elbeszélés a Győrött megjelenő „Magyar ifjúsági könyvtár“ 23-ik kötetét képezi s becsületére válik úgy a szerkesztőnek, valamint a kiadónak is. Eredeti és ifjúsági iratokban még anynyira szűkölködünk, hogy méltányolnunk kell a tehetséges és szorgalmas szerző nemes törekvését, mely anyagilag vajmi kevés jutalommal kecsegtet. Az előttünk fekvő elbeszélést is, anélkül, hogy bővebb fejtegetésbe bocsátkoznánk, szívesen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Zenekedvelők figyelmébe! A „Magyar Dal-Album“-ból, mint a magyar népdalok egyetlen folyamatban lévő egyetemes gyűjteményéből megjelent a IV-ik kötet 2-ik füzeté is a 621—640. számú dallamokkal. E kötet ismét 10 havifüzetben jelenik meg és pedig 200 dallam-tartalommal. Előfizetési ár egész évre: 10 füzetre 1 frt 80 kr., félévre: 5 füzetre 90 kr. Egyes füzet ára 25 kr. Minden füzet bérmentve küldetik szét. Előfizetések legcélszerűbben postalványon a „Magyar Dal-Album“ kiadóhivatalához Győrbe intézendők.

S Z E M L E.

Ipar-iskoláinkról.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr f. év augusztus havában az „Iparos tanulók iskolái szervezeté-“t magában foglaló szabályrendeletet adott ki, melyben ez iskolák tantervét és rendtartási szabályait közli. Ezt követte azon rendelet, hogy az ország minden olyan városában, melyben 100-nál több iparos tanuló van, állandó alsó ipar iskola szervezendő. Ezek organizációjára miniszteri biztosul Jágocsi Péterffi József neveztetett ki. E rendeletben felemlíti, hogy

nehány városban többi között Kolozsvárt is, a czélnak eddig is megfelelő ipariskolák voltak és vannak. A többieket ily iskolák szervezésére, illetőleg a szükséges javaslatok beterjesztésére felszólította. Örömmel üdvözljük a nagyméltóságú miniszter urat azon alkalomból, hogy az iparos tanulók országos szervezésére is kiterjesztette figyelmét. E rendeletei az iparos-oktatás kérdését a népoktatással foglalkozóknak napi kérdésévé tették, épen ezért időszerűnek tartjuk mi is e tárgyhoz hozzászólni, s ezzel kapcsolatban városunk ipariskoláinak mult tanévi eredményeit röviden ismertetni.

A kolozsvári ipariskolák 1881—82-ik tanévi állásáról kiadott és Kiss Sándor igazgató tanár által szerkesztett jelentés az intézet felügyelő bizottságának és szervezetének ismertetése után a mult tanév főbb mozzanatait tárgyalja, miből a következőket emeljük ki: Az iskolák tanulóinak létszáma e tanévben oly magasra emelkedett, milyenre 8 éves fennállása óta sohasem. A beírt tanulók száma ugyanis 508 volt, az 1880—81-ik tanévben 479, az 1879—80-ik évben 396, s így ez utóbbihoz képest 112 tanulóval volt nagyobb az ipariskolák népessége, e szép eredmény első sorban az igazgatóság fáradhatlan tevékenységének tulajdonítható. Mint üdvös kezdeményezést kell felemlítenünk, a nyomdász tanulók részére e tanévben megnyitott tanfolyamot, melynek szervezésénél irányadóul a bécsi nyomdász tanulók iskolája vétetett. A megelőző tanévben 25 tanuló számára mintázó tanműhely rendeztetett be, e tanévben a tanműhely kibővítettett, s abban most már 43 tanuló nyert oktatást. Az ipariskolai tanulók 19 tanár által 10 külön helyiségben oktattattak és pedig: 1 előkészítő, 4 első, 2 második, 1 harmadik osztályban, továbbá a zsemlyés tanulók 2 rendkívüli, s a nyomdász tanulók 1 szak-osztályában; ezen kívül a haladottabb tanulók részére fennállott 2 rajztanoda s 1 mintázó tanműhely. Az intézet fenntartói: az állam, Kolozsvár város és a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara; jól tevői: ipartársulatok és egyesek. Az évi pénztár bevétel 4052 frt 15 $\frac{1}{2}$ kr. volt, melyből a jövő tanévre pénztári maradékként áthozatott 830 frt. 51 kr. A fennebbiekben a kolozsvári ipariskolák mult tanévi működését a lehető legrövidebben vázolva, térjünk most az idézett miniszteri szabályrendeletre, mely azon útasíással küldetett meg ipariskoláink igazgatóságához, hogy az iskolák szervezetét e szerint átalakítsa egyezkedjék.

Az alsó ipariskolákra vonatkozó miniszteri tantervre általánosságban az a véleményünk, hogy ennek teljes keresztül vitele — úgy minálunk, mint országszerte bárhol — teljes lehetetlenség, azon egyszerű oknál fogva, mert e tanterv oly iparos tanulókat tart szem előtt, kik a népiskola rendes tanfolyamát bevégezték; már pedig köztudomásu dolog, hogy az iparos pályára lépő ifjak legnagyobb része vagy épen nem járt népiskolába, vagy annak csak néhány osztályát végezte. Jámbor óhajlás marad e tanterv kivitele mindaddig, míg a népok-

tatási törvény szószerint végrehajtva nem lesz; ha ez megtörténik, a helyzet javulni fog, mert az ipartörvény értelmében csakis a 12 évet betöltött ifjak vehetők fel iparos tanulókká, s így olyanok, a kik a népiskolai tanfolyamot bevégezték.

Egy másik akadály a tanterv keresztül vihetésének, hogy nincsenek ez idő szerint annak megfelelő tanés vezérkönyveink, reméljük azonban, hogy a magas kormány mielőbb gondoskodni fog ezen akadály elhárításáról.

Kivihetetlennek tartjuk továbbá, hogy az alsó ipariskolák tanéve 10 hónapig tartson. Mi, a helyi viszonyok kellő figyelembe vételével, 7—8 óra terjedő pontos iskolázást eredményesebbnek vélünk, mint a 10 hónapig tartó de rendetlen iskola-látogatást. 10 hónapon át s különösen a nyári hónapokban, már csak az egyes iparágak természeténél fogva sem lehet a növendékeket együtt tartanunk.

Az egyes tantárgyakra vonatkozólag különösen az iparosoknak oly fontos rajzoktatásról kell kiválóan megemlékeznünk. A tananyag itt igen sok, iparos tanulóink csekély előképzettsége, a felszerelés hiánya, továbbá a kellő tanerők elégtelensége miatt ez alig kivihető; késő lesz az az idő, midőn az emlékezetből rajzolást, az árnyéktant és távlatant iparos ifjainknak sikerrel taníthatjuk.

Az olvasás-tanítással kapcsolatban már az I-ső osztályban rendszeres nyelvtani ismeretek közlését kívánja a tanterv, holott ez évfolyamon az értelmes és kellően hangsúlyozott olvasással teljesen meglehetünk elégedve. A II-dik osztályban pedig a beszédrészek a ragozás és képzés tüzetes ismertetése helyett kielégítőnek tartjuk, ha — a menyinyiben a helyesírás begyakorlására szükséges — a rag és képző alkalmazásával megismertetjük.

A fogalmazás anyagát helyesebben a II-ik és III-ik, nem pedig az I-ső és II-ik évfolyam között kellene megosztani.

Helytelennek tartjuk, hogy e tanterv a h a z a i földrajzot, mint önálló tantárgyat nem kívánja taníttatni, mi pedig úgy hazafiú, mint nemzetiségi szempontból egyaránt kívánatos.

Kifogást kell tennünk továbbá azon újabb irány ellen, mely minden tárgy tanítását az olvasókönyv alapján véli eszközölhetőnek, ez a népiskolai oktatásban még indokolt lehet, de már nagyobb növendékeknél, főleg olyanoknál, a kik szakpályára készülnek, a kellő eredményt aligha biztosíthatja, s ha mindjárt elhiszük is, hogy a természettan, vegytan és iparműtan olvasmányok alapján tárgyalható, de már azt nem tudjuk elképzelni, hogy a könyvvitelt miként lehet ily alapon tanítani. Mi a fennidézett tárgyak mindenikét külön-külön tantárgyakként óhajtanók az ipariskolákban taníttatni.

A szám- és mértan tanításából szintén igen sokat követel a tanterv, még pedig olyat is, mire ma már a gyakorlati életben alig van szükség, így pl. a közönséges törtekkel való műveleteket.

Fennebbieken vázoltuk a miniszteri tantervre vonatkozó észrevételeinket, melyek ipariskolai tanító-testületünk megállapodásain alapulnak, s közöljük azon reményben, hogy utalva e tanterv túlzott követeléseire s kimutatva annak hiányait az iparos oktatás oly fontos ügyének némi parányi szolgálatokat teszünk.

R.

Nyílt levél Magyarországi néptanítókhoz.

Tisztelt kartársaim! Közeledik az idő, a melyben az Eötvös-alap intézmény 7-ik év eredményéről be kell számolnunk, s a melyben a tanítók tehetséges gyermekeit az elhunyt kartársak özvegyeit és árváit illető ösztöndíjakra és segélyösszegekre vonatkozó pályázatot ki kell hirdetnünk.

Kötelességünkhöz hiven felemeljük tehát még egyszer a jelen évi számadás előtt esdő szövegünket a miénk és tiétek érdekében. Könyörögve fordulunk hozzátok, hogy ne tagadjátok meg filléreteket az Eötvös-alaptól.

Állítsátok csak lelki szemeitek elé azon szerény körülmények közt elő kartársaink kínos lelki állapotát, a kik a szájuktól megvont falatokat gazdálkodva, neveltették és tanították eddig szép reményekre jogosító gyermekeiket; de a kik ma már kimerülve a gyermek-nevelés nehéz gondjaitól, vagy tán valamely halálos betegséggel küzdve, rémülettel gondolnak arra, hogy minden eddigi áldozat sikertelen marad, mert szorgalmas és tehetséges gyermekeik tanulmányaikat a szegénység miatt nem folytathatják. Képzeltétek el azon elaggott, vagy munka képtelenné vált kartársaink iszonyu helyzetét, — kiket a koldusbot réme zaklat — és ha együtt ültök édes tiéteknek, családotoknak boldog körében, gondoljatok arra is, hogy mily sokan vannak, a kik egykor s talán még ezelőtt egy pár nappal szintén boldog ároni családhoz tartoztak, de ma már ama boldogságnak csak emlékeit mondhatják magukéinak, mert kidőlt a kenyér kereső családfő s nem hagyott mást, mint becsületes nevet, a jó emberek a kartársak könyörületét s a szeretet urának kegyelmét.

És ha eme lelki képek fildézése alkalmával meg indul bennetek az ember legnemesebb érzése — óh ne nyomjátok el azt, hanem emlékezzetek meg az Eötvös-alapról mely módot nyújt arra, hogy összegyűjtött filléretek segítségével ma az egyikünknek, holnap a másikunknak szemeiből elenyészthessük a legkínosabb aggodalmaknak keserves könnyeit!

Kartársak! Nem emelkedik-e magasba lelketek, nem fog-e el benneteket a legfenségesebb érzélem, ha meggondoljátok, hogy mily szép, mily magasztos volna, ha már elmondhatnánk, hogy nincs már magyarországi néptanító, a ki önként ne sietne a kartársak szenvedéseinek enyhítéséhez, a tanítók özvegyeinek és árváinak gyámolításához szerény adakozással. Mily nemes önérzet lehetne osztály részünk, ha tények hirdetnék, hogy nincs a hazában tanító ár-

vája, özvegye, nincs nyomortól, inségtől elcsigázott tanító, a kiről a kartársak egyesült erővel segíteni nem akarnának — nem tudnának!

Ime mi, a ti megbízottjaitok nem mulasztjuk el, hogy benneteket hazánk néptanítói unszolásainkkal és könyörgéseinkkel újra és újra tette ne hívjunk fel. Vajha esdő szövegünket minden egyes kartársunk szívesen fogadná és ki ki megtenné magáét, arra nézve, hogy elleneinket elnémit-sük, a kik már is készséggel hirdetik, hogy a magyarországi néptanító-ság még az általa oly lelkesedéssel emlegetett szép intézményét sem képes kifejleszteni és felvirágoztatni.

Szégyenítsük meg a kishitűeket! Küldjék be a tanítói testületek, küldje be minden egyes kartársunk a ki a nyílt levelünket olvassa legalább a jelen 1882-ik évre az 1 frtnyi évdíjat minél előbb, legkésőbb a jövő 1883-ik évi január hó 10-ig az Eötvös-alap pénztárnokához (Örley János igazgató tanító Budapesten ösz-utczai főv. iskola) hallgattassuk el azokat, a kik körünkben az Eötvös-alap támogatását azon ürügy alatt vonják meg, hogy jelenleg függőben van az Eötvös-alap intézmény újjá szervezésének kérdése és ne engedjük, hogy elterjedjen köztünk a visszavonás mérge, mert képtelenség még csak el is gondolni, hogy valaha ezen néptanítói intézmény másként szerveztessék, mint a hogy ezt az ország néptanító-ságának többsége kívánja, és valóságos szükkebléség volna, ha azért, mivel szervezés módjának ügye függőben van, mi a szegény özvegyektől és árváktól és tanuló gyermekeinktől ez évben megtagadnók a gyámolítást. Ne bizalmatlankodjunk ott, hol erre ok és szükség nincsen. Mi bizunk bennetek hazánk néptanítói, s hiszszük, hogy isten segítségével az Eötvös-alap fel fog virágozni.

Fel tehát kartársak! járuljatok a szeretetnek szent oltárához, tegyétek nagygyá hatalmassá az Eötvös-alapot, hadd valósíthasson meg a ti intézményetek minél több nemes eszmét, hadd jutnasson minél előbb még a tanítók országos árvaháának is az Eötvös-alap évi jövedelméből évenként egy-egy hatalmas összeg. Tegyétek nagygyá országossá e még csak szerény esemetét, hogy hirdethetné a világnak, miként nálunk még a szerény néptanítóknak is óriási erkölcsi erő lakozik. Ugy legyen! Isten velünk!

Budapest, 1882 decz. 2-án.

Az Eötvös-alap gyűjtő központi-bizottság nevében:

Péterfy Sándor.

Egyleti közlemény.

Meghívás. A kolozsmegyei tanító-testület n.-álmásai köra a f. egyesületi évben első és alakuló gyűlését a jövő 1883-ik évi január hó 3-ik napján Hidalmáson az áll. isk. helyiségében fogja megtartani, melyre a rendes tagokat, valamint a tanügy barátait van szerencsém tisztelettel meghívni:

A gyűlés tárgyai:

1) A múlt gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítése. 2) A tagok számbavétele. 3) Nyilvános tanítás. Tartja: Király Ilona, hidalmási tanítónő. 4) A tanítás megbírálása. 5) Felolvasás a „takarékoságról”. Tartja: Bálint András, sztánai

ref. tanító. 6) A közp. választm. felhívása következtében a „női kézimunka-tanítás“-ról véleményét adja elő: Király Ilo-na tanítónő. 7) Felolvasás e tételről: „Az írva-olvasás tanítása az osztatlan népiskolában s erről gyűjtött tapasztalataim s módszerem.“ Tartja Benedek János n.-almási tanító. 8) Tisztújítás. 9) A múlt évre járó tagsági díjak beszéde. 10) Indítványok stb. tárgyalása. 11) A jövő gyűlés helye- és idejének meghatározása. Nagy-Almásán, 1882. december 9-én. *Benedek János*, köri elnök.

VEGYESEK.

— A nmlt. vallás- és közoktatásügyi miniszter újabban ismét egy fontos rendeletet adott ki, melyben felhívja a tanítókat, hogy a nép erkölcsiségének s ez által anyagi és szellemi jólétének előmozdítására közreműködjenek. Különösen utal azon káros következményekre, melyet a nép körében a pálinka-ivás idéz elő, utasítja a tanítókat, hogy a szomorú következményekre már az iskolában figyelmeztessék a gyermekeket, s így a pálinka-ivás bűneinek terjedését legalább a jövő nemzedékre korlátozzák.

— A kolozsvári szegény tanulókat segélyező-egyesület f. év decz. 10-én ismét 58 szegény gyermeket ruházott fel. A kiosztásnál, mely a városi torna-vivóda nagy termében eszközöltetett, a szülőknön és tanítókon kívül a jótékony egyesület választmányának tagjai is jelen voltak.

— Tanító-testületünk központi bizottságai közelebből megalakultak, s működésüket tényleg már meg is kezdték. A könyvvizsgáló bizottság elnökévé Kozma Józsefné, jegyzővé Staudner Gyula, a nevelésügyi bizottság elnökévé Kozma József, jegyzővé pedig Balázs József választatott meg.

— Iskolai takarékpénztárak Franciaországban. A Manuel Général egy cikkében az iskolai takarékpénztárak keletkezéséről szólva, azt 1874-ig viszi vissza; Bauwin, ki régen Coulogne-i tanító volt, s jelenleg a Saint-Pierreles-Calais maireségben fűtitkár kijelenti, hogy ő már 1872-ben szervezte Coulogneban az iskolai takarékpénztárt. A Manuel Général helyeigazító sorokat ad erre, melyből érdekes tudni, hogy az iskolai takarékpénztárak jelenlegi szervezete 1874-ben Malaretől származik, de az első kísérletek igen messzi vihethők vissza. Ugyanis Dulac mans-i tanító már 1834-ben kísérlette meg fölállítani; Belgiumban pedig Laurent 2 évvel később 1836-ban.

— Svéd iskolaügy. E szegénynek tartott állam 111 millió markot költ a népoktatásra, 12 tanítóképző intézetben képezi tanítóit, 13 úgynevezett kis-seminariumban gondoskodik az alsóbb osztályok tanítóinak kiképzéséről. Az állam s a városok az iskolákért a legnagyobb áldozatokat hozzák. A nagy városok egyetemeket is iparkodnak állítani. — Stockholmban még 1869-ben keletkezett egylet, mely egyetem alapítását tűzte ki céljául. Az e célra kibocsátott felhívásban arra utalnak, hogy kisebb államok csak a szellemi munka nagyobb megfeszítésével pótolhatják a nagy nemzetek nagyobb anyagi erejének hiányát. A múlt év vé-

gég 1 millió 350,000 márkát gyűjtöttek. A vám 40,000 márká segitséget ígért legalább hat évre. Könyvtára adományokból gyűlt össze, eddig 15,000 kötete van. 1878-ban megnyílt a természettudományi kar s a filozófiának egyik része. A cél teljes elérésére még sok pénzre lesz szükség, mert sok új épület emelését is szándékba vették.

— A porosz népiskolákra évenként 101 millió márkát költenek; 44 milliót a városi, 57 milliót a falusi iskolákra. Az állam tanítói fizetési pótlékok czimén 624,689 márkát fizetett a városokban s 3 millió 191,320 márkát a falvakban. Szó volt arról, hogy a porosz országgyűlés legközelebbi ülészakában a tanítói fizetést szabályozó törvényt fognak az országgyűlés elé terjeszteni. A „Magdeburger Zeitung“, mely jól értesült lap hírében áll, a dolog állását ekkép rajzolja: Mióta kitűnt, hogy az általános iskolatörvény létrejötté legyőzhetetlen akadályokba ütközik, az intéző körök a fizetés kérdését külön törvénnyel akarták szabályozni. De hamar meggyőződtek arról, hogy ennek sem érkezett még ideje, mert előbb a közigazgatási reformot kell befejezni. De pénzügyi viszonyok is akadályul szolgáltak. Tanítói fizetésekre Poroszországban 59 millió 233,682 márkát költenek; ebből az iskolavagyon kamatai 7.528,767 márkát fődöznek; 10 millió 528,841 márká tandíjakban találja fődözését, az állam körül-belől 8—9 millió márkával járul az egész összeghez. Az új törvény rendkívüli módon növelné ezt az összeget, el annyira, hogy ily törvényt még kilátásba sem helyezhetni. A kormány be fogja érni azzal, hogy legközelebb a tanítói fizetések korpótlékát, továbbá a tanítók nyugalmdíját törvénnyel fogja szabályozni, illetőleg felemelni.

— Nyilvános nyugtatóványok. A „Család és Iskola pénztárát folyó évi november 15-k napján vettem kezemhez, mely idő óta lapunk árában fizettek:

1882. évre 3 frjtával.

Eötvös intézet D.-Szentmárton, Paal Ferenc képezdei igaztanár Kolozsvár, Unitárius gymn. tanári kar Torda (a 881-ik évre is 3 frtot) Fekete Luiza b.-hunyadi tanítónő, Gunesch Károly tanító Kolozsvár, Községiiskola Hosszúfalva, Zsigmond Gizella tanítónő Torda, Russu Viktor kép. tan. Kolozsvár, Községi fiu és leány isk. Kövend, Váradi Luiza tanítónő Torda (az 1881-ik évre is 3 frtot), Szász József Bibarczfalva, Pethő Mózes ref. lelkész Hermány (az 1880-ik évre 3 frtot), Állami isk. Kide, Bauer Teréz tanítónő M.-Vásárhely, Állami isk. M.-Csues, Bács György tanító B.-Hunyad, Demeter Róbert tanító K.-Vásárhely (1881. II-k felére), Községi isk. Zágón (az 1880. év II-ik felére).

1882. II-ik felére 1 frt. 50 krajczárjával,

Böjthe Máthé Kolozsvár, De Gerando Antonina fels. leányisk. igazgató Kolozsvár, Nagy János tanító D.-Szentmárton, Polg. fiu isk. N.-Enyed, Balázs József tanító Kolozsvár, Vattai Róza tanítónő B.-Hunyad, Tódor István tanító Csik-Csatóság, Kolozsv. Kör, Borbély József tanító Szt.-László, Vajna Sándor Szászváros, Községi isk. N.-Bacson (1881. évi II-ik felére), Varró Miklós Ponor (1881. félelvi és 1882. félelvi), Szolnok-Dobokam. tanító-testület köre M.-Láposon, Tarcsafalvi Albert tan. Vargyas, Józsa Mihály tan. Brassó, Dömötör Krisztina Kecskemét.

Kolozsvárt, 1882. december 12.

Décsi László.
pénztárnok.

Tartalom. Előfizetési felhívás. — Tanítói tekintély. (Két cikk) (—énus). — Itt van a tél. Boros Görgy. — A genfi egészségügyi congressus határozatai. Közli: Dr. Bartók István. — Tárca. A Közlis nevelése. Sárdi István. — Irodalom. P. Szathmáry Károly. — Szemle. Ipariskoláinkról. R. — Nyílt levél Magyarország néptanítóhoz. Péterty Sándor. — Egyleti közlemény. Benedek János. — Vegyes.